

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА РОЛЬ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА У ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Іщук О. В., канд. с.-г. наук, доцент,
Світельський М. М., канд. с.-г. наук, доцент,
Матковська С.І., канд. с.-г. наук, доцент,
Мосієнко Н. М., асистент
e-mail: Ischuk_o@ukr.net
Поліський національний університет

Анотація. В статті оцінено сучасний стан рибного господарства України в умовах воєнного стану, показано співвідношення експортно-імпортних операцій в рибній галузі. Визначені перспективи розвитку рибної галузі в рамках посилення продовольчої безпеки держави.

Ключові слова: продовольча безпека, рибне господарство, експорт, імпорт, концепція, розвиток.

Розвиток рибного господарства є складовою ланкою в укріпленні державної продовольчої безпеки [4,5]. Проблема продовольчої безпеки України в сучасних реаліях, пов'язаних із повномасштабним вторгненням росії на територію нашої держави, викликали необхідність приділення уваги до даного питання. Необхідно відмітити, що промислове рибальство в Азовському та Чорному морях було фактично заблоковане. Продовольча безпека визначається аграрною політикою на усіх рівнях, включаючи фінансову підтримку виробників, захисту їхніх інтересів, розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства [3].

Навіть за відсутності спеціальних знань, кожен може відмітити той факт, що морська риба, без сумнівів, більш корисна, ніж річкова. Морська риба містить йод, калій, магній, залізо, поліненасичені жирні кислоти та інші корисні речовини. Риба також має високий вміст фосфору, який вкрай важливий для нормальної роботи нервової системи, підвищення працездатності. Жирні види риб, риб'ячий жир містять значну кількість вітамінів А, Е, Д, які сприяють профілактиці хвороб серцево-судинної системи.

Головними імпортерами водних біоресурсів в Україну є Норвегія, Ісландія та Естонія. Крім зазначених держав, поставки рибної продукції у великих обсягах здійснюються з США, Латвії, Фарерських островів, Канади, Іспанії та Великобританії [3].

Згідно з Концепцією розвитку рибного господарства України, стратегічні напрями державної політики в галузі рибного господарства спрямовані на створення сприятливих умов для стабілізації та нарощування виробництва конкурентоспроможної рибної продукції з метою гарантування продовольчої безпеки країни, задоволення потреб населення в рибі та рибній продукції [4].

За даними Українського науково-дослідного інституту харчування, біотехнології та фармації, людині необхідно на рік в середньому 23,7 кг рибної продукції. Порядок формування споживчого кошика в Україні регламентується Законом України «Про прожитковий мінімум» №966-XIV від 15.07.1999 року зі змінами, згідно якого було розраховано середньорічне споживання рибних продуктів для основних соціально-демографічних груп населення. Наприклад, для працездатного населення встановлені такі норми споживання рибних продуктів: свіжомороженої риби – 7 кг, оселедців – 4 кг та рибних продуктів – 2 кг [5]. Рекомендована норма споживання риби становить 20 кг на рік на одну людину, 75% цієї норми має становити морська риба. Як бачимо, споживання українцями риби і морепродуктів майже на 40% є нижчим встановленої норми. Рівень споживання рибної продукції в країнах Європи становить від 19 кг до 100 кг на одну особу (Нідерланди – 19 кг, Італія – 20 кг, Франція – 25 кг, Данія – 31 кг, Норвегія – 55 кг, Японія – 72 кг, Ісландія – 100 кг).

Основною причиною низького споживання риби та рибних продуктів в Україні залишається висока вартість даних продуктів харчування.

Зрозуміло, що ціни на рибу та морепродукти значно вищі, ніж на м'ясні продукти. Це пов'язано з високим рівнем витрат на добування та переробку. Середні споживчі ціни на рибу та рибну продукцію у 2022 році за даними Держстату збільшилися по всіх позиціях та у середньому зросли на 77 %. Найбільше підвищилася ціна на рибу живу або охолоджену, що майже в 3 рази більше за ціну у 2021 році, морожену рибу та її філе (+76,0 %) та оселедці (+74,0 %). Необхідно відмітити, що Україна залишається імпортозалежною державою на ринку риби та рибної продукції і загалом має від'ємне сальдо торговельного балансу рибної продукції, яке складає 677,8 млн дол. США. Протягом 2022 року вартість імпорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів в Україну склала 726,5 млн дол. США. Загальна вага нетто імпортової продукції складає 313,7 тис. тон [3].

В основному до України імпортується риба морожена або її філе, що становить майже 80 % від загального імпорту рибопродукції, переважно це оселедець, скумбрія, мерлуза (хек), сардини, путасу, атлантичний лосось.

У 2022 році загальний обсяг добування (вилову) водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України склав 33,8 тис. тон. Проте, потенційні можливості вилову риби у внутрішніх водоймах науковими установами оцінюються в межах 100–130 тис. т на рік [3].

Повномасштабне вторгнення рф на територію України завдало значних збитків ринку риби та рибної продукції. Зокрема, це вплинуло на експорт риби та рибної продукції, вага нетто експортованої Україною риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів склала 8,4 тис. тон, що на 34 % менше показника 2021 року (12,6 тис. тон). Майже по всіх товарних позиціях спостерігалось зменшення обсягів поставок рибної продукції на зовнішні ринки, крім експорту живої риби (+90 %) та риби свіжої і охолодженої (+7,8 %) [3].

У структурі експорту рибної продукції переважну частину у кількісному та вартісному вимірі займають підгрупи «Філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи фарш)» – 40 % (3,4 тис. тон) та «Готова або консервована риба, ікра

риб або її замітники» – 20 % (1,7 тис. тон) від усього експорту. У грошовому вимірі тільки філе рибне або інше м'ясо риб складає більше 64 % (31,2 млн дол. США) загальної вартості експортованої продукції.

В асортименті риби, що експортується, у підгрупі філе рибне або інше м'ясо риб, понад 90-95% продукції становить лосось, судак, тріска та форель (тушки, філе або фарш). По підгрупі готова або консервована риба, ікра риб або її замітники основну частину, а саме 60-70 % складають готові або консервовані сардини, сардинела, кілька або шпроти [3].

Таким чином, імпорт становить 90% від експорту риби та рибопродуктів. Отже, враховуючи вищевикладену інформацію, можна визначити напрямки, які дозволять зробити більш ефективною вітчизняну рибну галузь: розблокування та інтенсифікація промислу в Азово-Чорноморському басейні, внутрішніх водоймах; інтенсифікація товарного виробництва та розвиток аквакультури; нарощування обсягів відтворення рибних запасів; вирішити проблеми логістики; провести модернізацію застарілого обладнання та суден; здійснювати державну підтримку; переорієнтація рибницьких господарств внутрішніх водойм на широке впровадження полікультури риб та ресурсозберігаючих технологій.

Дані заходи дозволять рибній галузі стати більш ефективною та посилити рівень продовольчої безпеки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Закон України про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них / Відомості Верховної Ради, 2003, №15, ст. 107 [Електронний ресурс] <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=486-15>.
2. Законом України Про прожитковий мінімум / Відомості Верховної ради, 1999, № 966-XIV [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.
3. Електронний ресурс: Режим доступу: https://darg.gov.ua/files/23/02_15_zvit.pdf.
4. Концепція розвитку рибного господарства України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.2000 № 1885-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 41. С. 344.
5. Курман Т.В. Правове забезпечення продовольчої безпеки в Україні: національний та міжнародний аспекти. Актуальні проблеми аграрного права України: теорія і практика: монографія / А.М. Статівка, В.Ю. Уркевич, В.М. Корнієнко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.М. Статівки. Х.: ФІНН, 2010. С. 82–101.

Abstract. The article assesses the current state of fishing industry in Ukraine under martial law conditions, shows the ratio of export-import operations in the fishing industry. The prospects for the development of the fishing industry within the framework of strengthening the food security of the state have been determined.

Keywords: food security, fishery, export, import, concept, development.